

Heilig Hartkerk De Zilk

Cultuurhistorische waardering en
Stedenbouwkundige kwaliteit

Zaaknummer : 435507

Onderwerp : Heilig Hartkerk De Zilk Cultuurhistorische waardering en Stedenbouwkundige kwaliteit

Datum : 11 juli 2023

Steller : Ruben Mooldijk, Ruben Daniëls

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1. Cultuurhistorische waardering.....	5
Betekenis cultuurhistorie	5
Belangrijke structuren en zichtlijnen	5
Kerk en Pastorie.....	5
Waardering	6
2. Stedenbouwkundige kwaliteit	8
Betekenis stedenbouwkundige kwaliteit	8
Huidige gebiedsopbouw	8
Toekomstige ontwikkelingen	9
Conclusie.....	10
Bronnenlijst	11
Bijlagen	11

Inleiding

Deze rapportage richt zich op de cultuurhistorische waardering en op de stedenbouwkundige kwaliteit in het gebied rondom de Heilig Hart van Jezuskerk in de Zilk. De rapportage is opgesteld naar aanleiding van een subsidieverzoek voor herstel van de kerktoren door de H. Willibrordusparochie, waar de kerk in de Zilk onderdeel van uitmaakt.

Ten behoeve van het verzoek is gevraagd om een verduidelijking van de cultuurhistorische waarde van de kerk omdat de redengevende omschrijving behorende bij het gemeentelijke monument onvoldoende uitsluitel geeft over het belang van het gehele object en de toren in het bijzonder. Daarnaast is verzocht om een overweging over de stedenbouwkundige kwaliteit in het gebied. De rapportage is daarom dus tweeledig en gaat respectievelijk eerst in op het eerstgenoemde onderdeel en vervolgens op het in tweede geval genoemde onderdeel.

1. Cultuurhistorische waardering

Ten behoeve van de nadere cultuurhistorische waardering is bouwhistorisch onderzoek verricht door een externe, in het register van de Bond van Nederlandse Bouwhistorici ingeschreven, bouwhistoricus. Daarnaast is gebruik gemaakt van de Cultuurhistorische waardenkaart Noordwijk en andere beschikbare bronnen.

Betekenis cultuurhistorie

Cultuurhistorie gaat over alles dat door mensen gemaakt is en niet op natuurlijke wijze, of als een 'deus ex machina' ontstaan is in de fysieke leefomgeving. Het is daarmee breder dan bijvoorbeeld kunstgeschiedenis. Alle bouwwerken horen erbij maar bijvoorbeeld ook landschappelijke patronen (wallen, hagen, akkers, polders; zowel boven als onder het maaiveld). (Oude) staatkundige patronen (landsgrenzen) en bijvoorbeeld ook de invloed van religie.

Landschappelijke patronen die niet door mensen zijn gemaakt of veroorzaakt (natuurlijk meanderende rivier, natuurlijk reliëf) worden er niet toe gerekend. Deze geomorfologische aspecten zijn echter wel voorwaardenscheppend geweest voor het 'in cultuur brengen' van gebieden en (dus) nauw samenhangen met de historisch-geografische aspecten. Deze dienen daarom wel betrokken te worden bij het cultuurhistorisch onderzoek.

Cultuurhistorisch onderzoek vormt een belangrijk instrument om de monumentale waarden van een gebied, complex of pand te objectiveren.

Belangrijke structuren en zichtlijnen

Lang bestaande wegenstructuren nabij de kerk zijn de Beeklaan, de Regenvlietweg, Zilkerduinweg en Zilkerbinnenweg. De Oude Hillegomerwetering en het water langs de Beeklaan, zijn oude waterstructuren. De zichtlijnen tonen aan dat de kerk een belangrijk markeringspunt in het gebied. Hierbij is de kerk zowel een markant punt vanaf de noordkant van de gemeente vanaf Vogelenzang tot aan de Delfweg, waarbij uitgekeken kan worden over de Zilkerpolder. Van oorsprong bestond De Zilk uit verschillende boerderijen die zich voornamelijk langs de lintwegen bevonden. De oudste bebouwing bevindt zich dan ook voornamelijk langs deze lijn. Het gaat hier om voormalige boerderijen die een functie hebben gehad in de veeteelt en soms later zijn gebruikt voor de bollenteelt, of specifiek voor de bollenteelt zijn gebouwd.

Rondom De Zilk bevinden zich veel bollenvelden die na groundbewerkingen zijn ontwikkeld in de periode tussen 1937 en 1996. Door middel van het zogenaamde diepdelven, omspuiten, uitvenen, omdreggen of afzanden, is veel van het oorspronkelijke landschap gewijzigd. De genoemde wegen en waterwegen herinneren aan het landschap zoals dat was voordat het gebied voor de bollenteelt in gebruik werd genomen. De Heilig Hartkerk is het meest in het oog springende gebouw van het dorp, maar bevindt zich niet direct binnen de dorpskern. Hiermee gedraagt het zich binnen de oorspronkelijke hoofdstructuur van het dorp asymmetrisch. Het dorp heeft lang geen eigen kerk gehad. Een verbod op openlijke geloofsbelijdenis in combinatie met een gering aantal huizen zijn hiervoor een verklaring.

Het bouwhistorisch onderzoek toont aan dat de locatie van de kerk met name uit pragmatisch oogpunt is gekozen. Men kon dat specifieke stuk grond verwerven voor de bouw van de kerk. Het kerkgebouw komt daardoor met name vanuit een relatief grote afstand, of juist zeer dichtbij goed tot zijn recht.

Kerk en Pastorie

De kerk en pastorie kennen hun oorsprong in de opbloeiende bloembollencultuur. Vanwege de bloembollencultuur was er immers voldoende geld beschikbaar om een kerk te bouwen in het dorp en kon een initiatief van een enkele bollenkweker ertoe uitgroeien dat het hele dorp geld inzamelde voor

de bouw van een eigen kerk. Daarnaast was er voldoende geld beschikbaar om een gevestigd architect (Jos Margry – 7 februari 1888 – 20 maart 1982) te vragen voor het ontwerp. Dit toont het cultuurhistorisch belang van de kerk voor het dorp, maar ook een belang voor de omgeving en het oeuvre van de architect.

Van begin af aan is rekening gehouden met een complete kerk met pastorie. Ondanks dat de kerk in twee delen is gebouwd, zijn de kerkdelen in cultuurhistorisch opzicht onlosmakelijk met elkaar verbonden. In de bouwhistorische verkenning wordt dit benadrukt in de waardenstellingsplattegronden.

Waardering

De Heilig Hartkerk in de Zilk is hooggewaardeerd in de Cultuurhistorische waardenkaart Noordwijk vanwege de intrinsieke waarde die het gebouw op zichzelf vertegenwoordigt en vanwege haar functie als zichtlocatie in het dorp en de omgeving.

De kerk wordt daarnaast hooggewaardeerd als samenhangend ontwerp vanwege haar algemene historische waarden, ensemble- en stedenbouwkundige waarden en architectuurhistorische waarden. Een nadere uitwerking hiervan is te vinden in de bouwhistorische verkenning met waardenstelling.

Cultuurhistorie Heilig Hartkerk De Zilk

14-6-2023

Rijks- en gemeentelijke monumenten

Karakteristieke panden

Waardevolle zaken met cultuurhistorische waarde

Waardevolle zaken met ensemblewaarde

Begraafplaatsen

Waardevolle wegen

Hoog

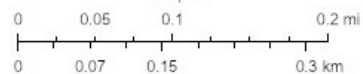
Midden

Waardevolle waterlopen

Zichtlocaties

Waardevolle zichtlijnen

1:9,517

Kadaster, Esri, HERE, Garmin, INCREMENT P, Intermap, USGS, METV, NASA

2. Stedenbouwkundige kwaliteit

De stedenbouwkundige kwaliteit rondom de Heilig Hartkerk wordt bepaald door de huidige gebiedsopbouw en door toekomstige ontwikkelingen.

Betekenis stedenbouwkundige kwaliteit

Stedenbouwkundige kwaliteit is de kwaliteit van de gebouwde omgeving en de openbare ruimte. Deze kwaliteit heeft onder andere invloed op de herkenbaarheid en het gebruik van een gebied. Hij wordt beïnvloed door (maatschappelijke) ontwikkelingen als de druk op de woningmarkt, verdichting van stedelijke gebieden en energietransitie.

De beoordeling van de stedenbouwkundige kwaliteit is altijd gebiedsspecifiek. De waardering van een stedenbouwkundige omgeving wordt onder andere bepaald door:

- de maat en schaal van de bebouwing
- afwisseling tussen bebouwd en onbebouwd
- herkenbaarheid door duidelijke routes en herkenningspunten
- benutten van cultuurhistorische waarden
- voldoende groen
- materiaalgebruik

Al deze elementen dragen bij aan de belevings- en gebruikswaarde, en daarmee de stedenbouwkundige kwaliteit van een gebied. Ook het voorkomen van leegstand en verloedering zorgt ervoor dat de kwaliteit van gebied behouden blijft.

De stedenbouwkundige kwaliteit heeft een duidelijke relatie met andere omgevingsthema's zoals cultureel erfgoed en duurzame verstedelijking.¹

Huidige gebiedsopbouw

De Heilig Hartkerk in de Zilk heeft een markante ligging en vormt daarmee een icoon voor het gebied. Gelegen tussen twee open gebieden is de kerk, zelfs van grote afstand, goed zichtbaar vanuit meerdere perspectieven. Tegelijk zorgt de openheid aan de noord- en zuidkant van de kerk voor prachtige zichtlijnen over de open bollenvelden. Het grote contrast tussen de openheid rondom het gebouw en het volume en de uitstraling van het bouwwerk is wat de kerk uniek maakt.

Parallel aan de Beeklaan, waaraan de Heilig Hartkerk gelegen is, lopen de historische waterwegen, die de typologie van het landschap vormgeven. In dezelfde lijn, aan de west- en oostkant, wordt de kerk begeleid door woningen en agrarische-/bedrijfsbebouwing respectievelijk. De kerk vormt hierbij een centraal gelegen herkenningspunt in de smalle bebouwingsstrook die van west naar oost tussen de polders loopt.

¹ Direct uit: [Stedenbouwkundige kwaliteit - Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl/)

Toekomstige ontwikkelingen

In de huidige situatie zijn er volkstuinjes gelokaliseerd rechtsachter op het perceel van de kerk. De rechterzijde van het perceel (op de illustratie aangegeven in oranje) wordt momenteel bestudeerd als potentiële locatie voor woningbouw. Bij deze ontwikkeling zet de gemeente zich in om een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit te realiseren, waarbij de historische kerk een kernrol speelt. Op die manier ontstaat er een wederzijds voordelige situatie, waarbij de verdere ontwikkeling van het gebied de positie en status van het kerkgebouw versterkt, en tegelijkertijd de nieuwe ontwikkeling een iconisch middelpunt zal genieten. In de nabije toekomst zal de kerk daarom een nog belangrijkere rol in het gebied gaan spelen.

Conclusie

De Heilig Hartkerk is van betekenis voor De Zilk en het omliggende gemeente overstijgende gebied, zowel vanuit cultuurhistorisch belang als vanuit een belang voor het verkrijgen van een goede stedenbouwkundige kwaliteit. Kerk en toren zijn architectuurhistorisch gezien een ondeelbaar onderdeel in het gebied.

Bronnenlijst

- C.R. Brandenburgh, *Graven in archieven. Een niet-gravend verstoringsonderzoek in de bollengemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen*, 2020.
- M. van Dam, *De Zilk, Heilig Hartkerk. Bouwhistorische verkenning met waardenstelling*, 2023.
- [Cultuurhistorische atlas Noordwijk \(leidsergioinkaart.nl\)](https://cultuurhistorischeatlas.noordwijk.nl)

Bijlagen

1. Redengevende omschrijving Beeklaan 13
2. Redengevende omschrijving Beeklaan 14
3. De Zilk, Heilig Hartkerk. Bouwhistorische verkenning met waardenstelling.

Voorstraat 42
2201 HW Noordwijk
☎ +31 (0)71 36 60 600
✉ gemeente@noordwijk.nl
🌐 noordwijk.nl